

Stručni rad

VAŽNOST NEVERBALNE KOMUNIKACIJE U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA U 1. TRIJADI

Nataša Kuselj, prof.
Osnovna škola Mokronog, Slovenija

Sažetak

Verbalna i neverbalna komunikacija uvijek su usko povezane kada se podučava engleski ili strani jezik. U nastavi, osim govora, tijelo nastavnika uvijek sudjeluje svojim pokretima, mimikom, kontaktom očima i drugim pokazateljima govora tijela. Često zaboravljamo da više komuniciramo tjelesnim reakcijama nego riječima. Zbog velike moći koju ima neverbalna komunikacija, važno je biti svjestan kako se ona može učinkovito koristiti za postizanje ciljeva nastave stranih jezika. Važnost govora tijela posebno je važna pri podučavanju mlađih učenika koji prvi put uče strani jezik. Neverbalna komunikacija može se vrlo uspješno uključiti u nastavu stranog jezika u svim fazama sata u različitim aktivnostima učenja. Uspješnost korištenja neverbalnih metoda uvelike ovisi o učitelju.

Ključne riječi: neverbalna komunikacija, učitelj, govor tijela, nastava engleskog jezika, rano učenje stranog jezika

1. Uvod

Nastava stranog jezika sve se više širi u niže razrede osnovne škole, pa tako u Sloveniji imamo mogućnost poučavanja stranog jezika već u prvom razredu osnovne škole. Budući da se percepcija jezika kod starijih i mlađih učenika razlikuje, potrebno je tome prilagoditi nastavne metode. Za uspješan rad dostupni su različiti pristupi, metode i tehnike poučavanja, ali to samo po sebi ne jamči uspješan rad u razredu. Zadatak učitelja u nastavi je ostvarivanje ciljeva nastavnog plana i programa. Načini da se to postigne razlikuju se od učitelja do učitelja. Nijedan alat, koliko god bio dobar, ne može zamijeniti osnovni alat, a to je neverbalna komunikacija. Cilj ovog članka je prikazati snagu i učinke neverbalne komunikacije u procesu učenja stranog jezika za najmlađe učenike.

2. Značajke neverbalne komunikacije

Neverbalna komunikacija naziva se i komunikacija pokretom, a ponekad i govorom tijela. To uključuje sve vrste komunikacije u kojima ne koristimo govor ili riječi. Dakle, komuniciramo uz pomoć pokreta pojedinih dijelova tijela, posebno lica, ali i cijelog tijela, odnosno držanja. Neverbalna komunikacija može se koristiti samostalno ili kao dopuna verbalnoj komunikaciji. Neverbalnom komunikacijom prezentiramo vlastite kvalitete, izražavamo svoje osjećaje i stavove. Također često pratimo, podržavamo i nadopunjujemo verbalni govor. Neverbalna komunikacija uglavnom predstavlja odnos onoga tko šalje poruku drugim osobama, objektu poruke ili samom sebi, za razliku od verbalne komunikacije koja je uglavnom komunikacija o objektu. Neverbalno izražavanje manje je pod svjesnom kontrolom nego verbalno izražavanje i spontanije je te prikladno za prenošenje naših osjećaja, raspoloženja, emocija i odnosa. Teže je svjesno kontrolirati naše držanje, pokrete tijela, izraze, izraze lica nego naše riječi. Stoga možemo reći da pokreti tijela, izrazi lica, držanje tijela otkrivaju više o našim namjerama nego naše riječi. Ova vrsta komunikacije dijelom je naučena, dijelom urođena. Ne možemo povući preciznu granicu između onoga što je naučeno i onoga što je urođeno. Neizostavan je dio komunikacije i u principu je više povezan s našim osjećajima i emocijama.

Neverbalna komunikacija:

- je prva komunikacija koja se razvija kod djeteta već u prvoj godini života,
- to su geste, izrazi lica, ton glasa itd.,
- je jasno vidljiva na predavanjima ili javnim nastupima, jer svi možemo naučiti (pošteno) kontrolirati verbalnu komunikaciju, ali neverbalna komunikacija nije uvijek pod kontrolom,
- teže je kontrolirati od verbalne komunikacije,
- vrlo je komunikativna (pokreti, geste, pokreti, izrazi lica i držanje tijela, brzina, način govora, naglasci),
- je prepoznatljiva (boja i ton glasa, oštar pogled),
- je također i šutnja.

Neverbalna komunikacija sastoji se od:

- ponašanje tijela (držanje, orijentacija i pokreti tijela pri sjedenju, stajanju, hodu i ležanju),
- izraza lica (čelo, obrazi, brada, obrve),
- kontakta očima (pogled, zjenice, očni mišići),
- govora (brzina, ritam, jačina i boja glasa, artikulacija, melodija, jasnoća, smijeh i sl.),
- gestikulacije (pokreti rukama, velike i male geste),
- dodiri,
- odjeća,
- ponašanje u prostoru,
- vanjski kontekst (vanjske okolnosti tijekom komunikacije).

2. 1. Glavne funkcije neverbalne komunikacije

Glavne funkcije neverbalne komunikacije su:

1. Izražavanje emocija (osobito su vidljive u ekspresivnosti lica, što znači u mimici, u usmjeravanju, zadržavanju i skretanju pogleda sugovornika te u mijenjanju i variranju glasova pri govoru).
2. Izražavanje međuljudskih stavova (sviđanje, nesviđanje).
3. Izraženost osobina ličnosti (introvertiranost, ekstravertiranost, neuroticizam).
4. Praćenje, nadopunjavate i podržavate verbalnoj komunikaciji.
5. Zamjena verbalne komunikacije (mimičke i simboličke geste).
6. Iskazivanje različitih vrsta društvenih aktivnosti (pozdrav ili opraštanje s nekim, čestitanje na uspjehu i sl.).

3. Verbalna i neverbalna komunikacija učitelja

Komunikacija igra važnu ulogu u svakodnevnom životu. Kada komuniciramo, izražavamo svoje osjećaje, ideje, emocije i znanje. Važno je shvatiti da komunikacija nije samo verbalna, već uglavnom neverbalna. Također je važno napomenuti činjenicu da komunikacija može biti namjerna i nenamjerna. Većina sudionika (govornik-slušatelj) te činjenice u većini slučajeva nije ni svjestan. Govornik uz pomoć neverbalnih metoda može pobuditi znatiželju, a u nastavku daje dodatnu potporu razumijevanju verbalne komunikacije. Upravo je zato od velike važnosti da učiteljeva neverbalna komunikacija bude „živa“, jer će tako više privući učenike i omogućiti im bolje razumijevanje, a ujedno i pamćenje. Autor Liu definira govor tijela kao važan medij putem kojeg ljudi komuniciraju jedni s drugima. Samo se to odnosi i na izraze lica i na geste kojima ljudi izražavaju emocije u procesu komunikacije. Korištenje neverbalnih metoda pomaže u razumijevanju apstraktnijih pojmova, povećava se kvaliteta poučavanja, poboljšava se odnos između nastavnika i učenika. [1] Budući da komunikacija nije samo riječi, važno je da učitelji budu svjesni kakve neverbalne poruke šalju i primaju u školskom prostoru. Potrebno je naglasiti važnost povratne informacije kroz promatranje izraza učenika u očima i licu, kroz promatranje njihovih pokreta, kako bi se prilagodio i organizirao učinkovit proces učenja. To je posebno vidljivo kod učenja stranog jezika. Zbog reforme obrazovanja i uvođenja stranog jezika već kod mlađih školaraca, a istovremeno i zahtjeva za što većim udjelom cjelovite

komunikacije na stranom jeziku, bilo je potrebno napustiti stare metode poučavanja, pojednostaviti verbalno komunikaciju i dodati veliku količinu neverbalnih metoda.

Kao što kaže Tellier [2], moramo biti vrlo oprezni u prenošenju jasnih, nedvosmislenih poruka u neverbalnoj komunikaciji koja pojačava verbalni unos, posebno kada podučavamo mlađu djecu. Unatoč činjenici da se neverbalna komunikacija najčešće odvija potpuno spontano, u okruženju učenja u kojem sudionici nemaju istu razinu znanja (npr. jezika), ključ razumijevanja je ono što nam govore geste. U ovom slučaju, važno je da su toliko jasne da se razumiju i bez verbalne podrške. Geste i izrazi lica blagotvorno utječu ne samo na razumijevanje, već i na pamćenje. Dokazano je da učenici bolje i lakše pamte riječi ako ih izvode istovremeno s gestama. To bi od učenika trebalo zahtijevati veću pozornost i simultanu vizualizaciju svake riječi, a ujedno postaje aktivnije i ponavljanje riječi. Gestikulacija uvelike pridonosi ne samo kratkoročnom, već i dugoročnom pamćenju.

3. 1. Važnost gestikulacije u nastavi engleskog jezika

Motivacija učenika osnovnih i srednjih škola je nestabilna. Kada je način izvođenja zanimljiv, atraktivan, nov, drugačiji, učenici će pažljivo pratiti nastavu. Važno je da učitelj pobudi pozornost učenika jer se na taj način lakše ostvaruju ciljevi sata. Razumijevanje drugih zapravo je bit nastave engleskog jezika, stoga je rad nastavnika usmjeren i na obuku slušanja. U ovom slučaju, gestikulacija je stup potpore lekcije. Učitelji bilježe mnoge prednosti korištenja gestikulacije u nastavi. Među ostalim, spominju nesmetan tijek komunikacije, bolje prezentiranje složenih ideja, neverbalne znakove (kimanje glavom, kontakt očima...), nadopunjavanje izrečenog, poticanje interakcije, kao pomoć u prezentacijama, u dijagnosticanju razreda (procjena situacije, potreba za individualizacijom). Neverbalni komunikaciji ne može se izbjeći kada postoji rupa u komunikaciji između nastavnika i učenika, niti kada je tema teška za razumijevanje ili kada same riječi nisu dovoljne da se izraze ideje. [3]

3. 2. Primjeri dobre prakse

Kako sam svjesna, da je neverbalna komunikacija iznimno važna u ranom procesu učenja stranog jezika, kako za uspješan tijek samog sata tako i za održavanje motivacije tijekom samog sata te za postizanje postavljenih ciljeva, uvijek je potrebno uspostaviti nastavnu rutinu učenika prve trijade. U početku oduzima dosta vremena, ali se isplati. Pri pjevanju pjesama uvijek se krećemo u skladu s onim o čemu trenutno pjevamo, što znači da učenici usvajaju nove pojmove i fraze, a ujedno je i zadovoljena njihova želja za kretanjem. Učenike treba navikavati na slušanje gledanjem, što je i jedan od ciljeva nastavnog plana i programa. Nakon što privučemo pozornost učenika, obično slijedi motivacija za dodatni rad. Razvijanje strategije pozornog slušanja i razumijevanja uputa također je cilj nastave stranog jezika. Obično je potrebno više puta ponoviti navedenu uputu i biti izuzetno strpljiv. Naravno, treba naglasiti da to ne ide uvijek glatko i ponekad moramo potrošiti dodatno vrijeme na pripremu za samo slušanje, opet gestama, mimikom i kontaktom očima. Dobra priprema temelj je za daljnji rad. Pri pričanju priča i bajke uvijek pazim na korištenje glasa i gestikulacije. Samo jedva osnovno pripovijedanje ne bi pobudilo zanimanje učenika, niti bi održalo njihovu pozornost tijekom trajanja priče. Zato svoj glas prilagođavam situaciji i likovima u priči, nastojim priču prikazati što slikovitije. Također uvijek pokazujem na sličice koje otkrivaju detalje u priči kako bih učenike motivirao za slušanje. Način na koji učenike navodim da govore je pokretom ruke iza uha i pogledom pun očekivanja, što je obično

dovoljno. Ali ako vidim da je potrebna dodatna pomoć učenicima, naznačit ću o kojoj se riječi radi. Moja vodilja uvijek je djeci nastavu prezentirati na što pronicljiviji, razumljiviji i zanimljiviji način.

4. Zaključak

Pri podučavanju engleskog ili bilo kojeg drugog stranog jezika potrebno je biti svjestan da neverbalna komunikacija ima vrlo velik utjecaj na uspješnost nastave. To je osobito važno za mlađe učenike I. trijade koji se prvi put susreću s planiranom nastavom stranog jezika. Bez popratne neverbalne komunikacije učinci riječi mogu se brzo izgubiti. Geste, govor tijela i kontakt očima, te posljednje, ali ne manje važno, učinkovita upotreba glasa, povećavaju uspješnost učenja, razumijevanje i pamćenje. Potonje se uglavnom očituje opetovanim unosom i ponavljanjem istih pokreta/pogleda u određenim situacijama, koje učenici prepoznaju i prate. S tim u vezi ostvarujemo ciljeve učenja slušanja navedene u nastavnom planu i programu, a ujedno i ciljeve govorne komunikacije. Oboje je usko isprepletano i teško ih je postići bez uporabe neverbalne komunikacije. Neverbalna komunikacija sastavni je dio komunikacije nastavnika, kao i komunikacije učenika. Neverbalnom komunikacijom nastavnik čini korak bliže ciljevima istovremeno održavajući visoku razinu motivacije, dok je učenik uključen u učinkovito i integrirano usvajanje stranog jezika u inače ograničenom vremenskom okviru.

5. Literatura

- [1] Liu, M. (2019). The research on body language's role in English teaching. 4(4), 962–966.
- [2] Tellier, M. (2005). How do teacher's gestures help young children in second language acquisition? International Society of Gesture Studies.
- [3] Yang, X. (2017). The use of body language in English teaching.